

Basarabia

în primii ani de dominație rusească

Apropierea bicentenarului anexării Basarabiei la Imperiul Rus, în mod firesc, a provocat discuții vii în spațiul public și academic din Republica Moldova. De altfel, anul 1812 deschide șirul unor date istorice asupra semnificațiilor cărora societatea noastră se află într-o totală divizare (1918, 1940, 1941, 1944). Părerea comunității științifice o dublează, în fond, pe cea a publicului larg: unii consideră această dată drept începutul „ocupației”, alții drept un moment al „eliberării”. Punctele de vedere mai „nuanțate”, cele care încearcă să privească problema în ansamblu sau analizând-o mai detașat sunt repudiate, de obicei, de ambele tabere, deoarece „cine nu e cu noi, e contra noastră”. Acest extremism ce pare a fi congenital are menirea să fisureze și mai tare o societate bulversată de tranziție. Mai ales că la noi tranziția se transformă deja în tradiție...

În rândurile de mai jos vom încerca să stabilim în ce constau politicile imperiale asupra Basarabiei la momentul cuceririi sale, încercând să ne detașăm de judecățile de valoare care ar sublinia caracterul „retrograd” sau „progresist” al evenimentului.

Ce era Basarabia în 1812? În primul rând, o asemenea regiune nici nu exista. Există un spațiu care, conform Tratatului de la București (mai 1812), a intrat în componența Imperiului țarist, dar care nu avea o denumire

stabilă (toponim) și care era neomogen din punct de vedere politic. Provincia trebuia să fie inventată sau, cum am spune noi astăzi, construită în imaginarul locuitorilor și al autorităților. Până la acea dată, în spațiul pruto-nistrian existau trei entități politice distincte. La nord se afla raiaua Hotinului, aflată sub administrare otomană directă, condusă de un pașă. Era un spațiu, cum am spune azi, multicultural și polietnic, cu un amestec de populație creștină, musulmană, evreiască. Cam aceeași situație era și în sudul regiunii, unde se aflau alte două raiale: cea a Benderului (cu centrul la Căușeni) și a Ismailului. Stepele din Bugeac (Basarabia istorică, după numele dinastiei munteneste a Basarabilor) erau populate de triburi de tătari nomazi, spaima de odinioară a creștinilor din întreaga zonă. Între aceste două regiuni se aflau șase ținuturi ale Țării Moldovei sau, cum i se mai spunea, Moldova „de peste Prut” sau „de Răsărit”, populate în covârșitoarea lor majoritate de români. Râul Prut niciodată nu a constituit un hotar administrativ în Țara Moldovei, de aceea unele ținuturi se întindeau pe ambele maluri ale sale, cum ar fi ținutul Iași, Greceni sau Fălcui. Hotar administrativ a devenit abia după 1812, de atunci Prutul a primit în conștiința românilor faima de „râu blestemat”. La nord, proaspăta provincie rusească se afla în vecinătate cu Bucovina austriacă; la est, pe râul Nistru, cu guberniile rusești

Herson și Podolia; la vest, pe râul Prut, cu principatul moldav; iar la sud, pe Dunăre, cu Rumelia (Dobrogea).

Tratatul de pace de la București, semnat în mai 1812, între altele, refuza „cetățenia dublă”, de aceea proprietarii care pledau pentru a rămâne în Principatul moldav trebuiau să-și vândă moșiile din stânga Prutului cu prețuri modice pentru a evita confiscarea. Autoritățile țariste au ridicat un hotar bine păzit pe Prut, care a întrerupt legăturile seculare dintre cele două maluri. Ultimul cronicar moldovean, postelnicul Manolache Drăghici, scria rânduri de o mișcătoare sensibilitate despre drama trăită de moldoveni în acele zile: „Sosind ziua fatală a expirării convenției de tratat, ce trebuia fieștecare să trăiască unde era să rămână desăvârșit, ceasurile acele au fost de plângeri un timp de neuitat; pentru că poporul cu cârdul, ca turmele de oi, încinsese toată marginea Prutului de la un capăt la altul, mergând și venind de prin sate și de prin târguri săptămâni încheiate, cu luarea de ziua bună de la părinți, de la frați și de la rudeni, cu care crescuse și viețuise dimpreună în vremea aceea când se despărțeau unii de alții pentru totdeauna...”

Administrația rusă avea cel puțin două obiective centrale în politicile sale față de Basarabia, așa cum se va numi noua provincie de acum înainte. Prima era integrarea ei cât mai rapidă

în sistemul administrativ rusesc, diminuarea particularităților locale și omogenizarea cu celelalte structuri și instituții ale imperiului, fapt care prevedea, între altele, și treptata „omogenizare” lingvistică (*rusificarea*). Alt obiectiv era legat de interesele geostrategice ale Rusiei în Balcani, prin crearea unei imagini cât mai atractive pentru popoarele creștine de la sud de Dunăre. De aceea, chiar din primii ani în regiunile sudice ale Basarabiei, cele care au intrat în domeniul Coroanei, au fost invitați coloniști din Balcani (bulgari, găgăuzi, sârbi), fapt care i-a nemulțumit pe români, care în regiunile centrale sufereau de o penurie funciară (lipsă de pământ). Însuși autorul Regulamentului provizoriu al Basarabiei, contele Capodistria, recunoștea că „scopul politic pe care l-am urmărit consta să facem ca această provincie să devină

un adăpost pentru persoanele și familiile calomniate de către turci”.

Două probleme au fost sesizate de autoritățile rusești în regiune: insuficiența populației și proasta administrare. Numărul locuitorilor Basarabiei la momentul anexării nu depășea 250 000 de locuitori, de aceea imediat au început să fie aduși coloniști, care practic au dublat populația provinciei într-un singur deceniu. În Basarabia primeau pământuri doar refugiații din Balcani, dar și țărani din provinciile interne ale Rusiei. Cu toate că împăratul nu dorea introducerea iobăgiei în

Basarabia, tocmai pentru a o face mai atractivă pentru popoarele creștine de la sud de Dunăre, nobilii ruși care primeau aici pământuri aveau dreptul să-și aducă șerbii. Acest fapt de la bun început a stârnit proteste din partea guvernatorului civil Scarlat Sturdza și a generat o panică extraordinară în rândul țăranimii, urmată de o fugă masivă peste Prut. După unele estimări, în jur de 5 000 de țărani au reușit să se strămute în Moldova și fenomenul lua amploare, până când însuși mitropolitul

dintre administrația civilă și cea militară, între elitele locale și burocrăția imperială nu au întârziat nici ele să apară, astfel încât soluționarea conflictelor adesea a necesitat intervenții la cel mai înalt nivel. Toate acestea au dus treptat la reducerea autonomiei provinciale și la accelerarea proceselor de asimilare (*rusificare*).

În general, dacă e să analizăm politicile autorităților rusești asupra Basarabiei în primii ani de stăpânire, cel puțin la nivelul intențiilor, constatăm că la nivelul discursului oficial s-a dorit

crearea unei societăți prospere, înfloritoare din punct de vedere economic, social și cultural, în conformitate cu idealurile iluministe ale vremii. Provincia trebuia să servească drept o fațadă atractivă pentru popoarele balcanice sau românii din Principate. Pentru atingerea acestui obiectiv se prevedea implementarea unor metode moderne de

Încă nu plouă, deși...

Gavriil Bănulescu-Bodoni nu s-ar fi implicat personal, garantând că iobăgia nu va fi introdusă pentru țăranii basarabeni.

Cealaltă problemă, a administrației, a fost rezolvată în favoarea păstrării cutumelor și tradițiilor locale. Pentru aceasta era nevoie de concursul elitelor locale, cărora li s-au confirmat privilegiile de care se bucurau în „vechiul regim”, adăugându-se și unele noi, cum ar fi înglobarea în nobilimea imperială. Problema era că în Moldova legislația în mare parte nu era codificată, fapt care deschidea larg calea abuzurilor funcționarilor. Conflictele

evidență (statistica), aplicarea unor pârghii economice (scutiri de impozite pe trei ani, atragerea unor investiții străine), crearea unei piețe unice basarabene (cordonul de pe Nistru a fost scos abia în 1830, astfel încât Basarabia era izolată atât dinspre Moldova, cât și dinspre regiunile Rusiei) sau facilități de ordin social (scutirea de serviciul militar, acordarea unor condiții privilegiate coloniștilor). Totuși, aceste politici bine intenționate s-au lovit treptat de eternul flagel al civilizației ruse – deficiența aplicare în practică. Iar drumul spre infern, după cum se știe bine, este mereu pavat cu bune intenții.